

УДК 323.28:341.485(470+477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/100-5>**Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ,**

orcid.org/0000-0002-4969-052X

доктор історичних наук, професор,

завідувач кафедри історії України

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка,

(Дрогобич, Львівська область, Україна)

старший науковий співробітник відділу новітньої історії

Інституту українознавства імені І.П. Крип'якевича Національної академії наук України

(Львів, Україна) vilnickiy@gmail.com

Микола ГАЛІВ,

orcid.org/0000-0001-7068-3124

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри історії України та правознавства

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка,

(Дрогобич, Львівська область, Україна)

старший науковий співробітник відділу новітньої історії

Інституту українознавства імені І.П. Крип'якевича Національної академії наук України

(Львів, Україна) halivm@yahoo.com

ГЕНОЦИДАЛЬНИЙ НАМІР ЩОДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В ОФІЦІЙНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ РОСІЇ (2021–2026)

Мета статті – виявити основні змістові компоненти та простежити еволюцію ознак геноцидального наміру щодо українського народу в офіційному політичному дискурсі Російської Федерації у 2021 – першій половині 2026 рр., а також визначити їхнє доказове значення в контексті реалізованої Росією політики на окупованих територіях України. **Наукова новизна.** Уперше або з урахуванням розширеного корпусу джерел 2021–2026 рр. офіційний політичний дискурс Російської Федерації розглядається як динамічна система, у якій заперечення української національної окремішності, конструювання української ідентичності як загрози, легітимація «перевиховання» та усунення її носіїв зіставляються з конкретними напрямками державної політики й масовими злочинами на території України. **Методологія дослідження.** У процесі дослідження використано методи: критичного дискурс-аналізу – для виявлення механізмів заперечення, дегуманізації та легітимації насильства; контент-аналізу – для класифікації повторюваних понять і тез; історико-генетичний – для простеження еволюції дискурсу; історико-порівняльний – для зіставлення різних етапів і груп офіційних текстів; інтерпретації – для оцінки висловлювань відповідно до критеріїв геноцидального наміру. **Висновки.** Отже, під геноцидальним наміром треба розуміти усвідомлену спеціальну мету суб'єкта знищити повністю або в істотній частині національну, етнічну, расову чи релігійну групу саме як окрему людську спільноту шляхом учинення однієї чи кількох дій, передбачених статтею II Конвенції про геноцид. Встановлено, що геноцидний наратив у російському політичному дискурсі напередодні та під час повномасштабної війни Росії проти України поступово радикалізувався. У 2021 – лютому 2022 рр. домінували тези про росіян та українців як «один народ», штучність української державності, відсутність самостійного історичного розвитку української нації та перетворення України на «анти-Росію». Таке заперечення української суб'єктності створило ідеологічні передумови для виправдання збройної агресії. Після 24 лютого 2022 р. поняття «денацифікації» стало невизначеною та потенційно необмеженою категорією, що давала змогу російській владі та пропаганді ототожнювати з «нацизмом» українську державність, національну ідентичність, патріотизм і спротив окупації. У квазіофіційному дискурсі сформувався поділ українців на тих, хто підлягає русифікації та «перевихованню», і тих, кого необхідно ізолювати, усунути або ліквідувати. У 2023–2026 рр. заперечення української нації набуло характеру практичної асиміляційної політики. Примусова паспортизація, витіснення української освіти, мови й історичної пам'яті, мілітаризація дітей, депортації та передання їх до російського середовища були спрямовані на руйнування зв'язку населення з українською політичною та національною спільнотою. Безумовно, незаперечне доказове значення має насильницьке передання дітей, прямо передбачене Конвенцією як одна з форм геноцидального діяння. Водночас самі висловлювання про «один народ», «денацифікацію» чи зникнення України не є достатнім юридичним доказом геноциду. Їх слід оцінювати в сукупності з убивствами, депортаціями, переслідуваннями, примусовою асиміляцією та іншими систематичними діями. Саме узгодженість російського політичного дискурсу 2021–2026 рр. з державною практикою дає підстави розглядати його як вагомий компонент доказування геноцидального наміру щодо українства як національної групи.

Стаття публікується в рамках виконання гранту Президента України докторам наук (до 45 років включно) для проведення наукових досліджень і розробок (Розпорядження Президента України від 27.11.2025 року № 131/2025-рп) на тему: «Війна Росії проти України: геноцидні практики» (реєстраційний номер 2025.02/0022).

Ключові слова: російсько-українська війна, геноцид, геноцидальний намір, воєнні злочини, агресія, «денацифікація», «демілітаризація».

Vasyl ILNYTSKYI,

orcid.org/0000-0002-4969-052X

PhD hab. (History), Professor,

Head of the Department of History of Ukraine's and Law

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine),

Senior Researcher at the Department of Contemporary History

Ivan Krypuyakevych Institute of Ukrainian Studies of National Academy

of Sciences of Ukraine

(Lviv, Ukraine) vilnickiy@gmail.com

Mykola HALIV,

orcid.org/0000-0001-7068-3124

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor at the Department of Ukraine's History and Law

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine),

Senior Researcher at the Department of Contemporary History

Ivan Krypuyakevych Institute of Ukrainian Studies of National Academy

of Sciences of Ukraine

(Lviv, Ukraine) halivm@yahoo.com

GENOCIDAL INTENT AGAINST THE UKRAINIAN PEOPLE IN THE OFFICIAL POLITICAL DISCOURSE OF THE RUSSIAN FEDERATION (2021–2026)

The purpose of this article is to identify the principal substantive components and trace the evolution of indicators of genocidal intent toward the Ukrainian nation in the official political discourse of the Russian Federation between 2021 and the first half of 2026, as well as to determine their evidentiary significance in the context of Russia's policies implemented in the occupied territories of Ukraine. **Scientific novelty.** Drawing on an expanded corpus of sources covering the period 2021–2026, this study is the first to examine the official political discourse of the Russian Federation as a dynamic system in which the denial of the distinctiveness of the Ukrainian nation, the construction of Ukrainian identity as a threat, and the legitimization of the «re-education» and elimination of its bearers are analysed in conjunction with specific directions of state policy and mass atrocities committed in Ukraine. **Methodology.** The study employs a combination of research methods, including critical discourse analysis to identify mechanisms of denial, dehumanization, and the legitimization of violence; content analysis to classify recurring concepts and narratives; the historical-genetic method to trace the evolution of political discourse; the historical-comparative method to compare different stages and groups of official texts; and interpretative analysis to assess official statements in accordance with the criteria of genocidal intent. **Conclusions.** Genocidal intent should be understood as the specific conscious purpose of a perpetrator to destroy, in whole or in substantial part, a national, ethnic, racial, or religious group as such through the commission of one or more acts enumerated in Article II of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. The study demonstrates that the genocidal narrative within Russian political discourse underwent gradual radicalization both before and during Russia's full-scale invasion of Ukraine. Between 2021 and February 2022, dominant narratives portrayed Russians and Ukrainians as «one people», denied the legitimacy of Ukrainian statehood, rejected the independent historical development of the Ukrainian nation, and depicted Ukraine as an «anti-Russia». Such denial of Ukrainian agency created the ideological preconditions for legitimizing armed aggression. Following 24 February 2022, the concept of «denazification» evolved into an undefined and potentially unlimited category that enabled the Russian authorities and state propaganda to equate Ukrainian statehood, national identity, patriotism, and resistance to occupation with «Nazism». Within the quasi-official discourse, Ukrainians came to be divided into those deemed suitable for Russification and «re-education» and those considered to require isolation, removal, or physical elimination. Between 2023 and 2026, the denial of the Ukrainian nation increasingly assumed the form of practical assimilation policy. Forced passportization, the displacement of Ukrainian-language education, language, and historical memory, the militarization of children, their deportation, and transfer into the Russian environment were all aimed at severing the population's ties with the Ukrainian political and national community. Of particular evidentiary significance is the forcible transfer of children, which is explicitly recognized by the Genocide Convention as one of the constituent acts of genocide. At the

.....

same time, statements concerning «one people», «denazification», or the disappearance of Ukraine do not, in themselves, constitute sufficient legal proof of genocide. Rather, they must be assessed in conjunction with killings, deportations, persecution, forced assimilation, and other systematic acts. It is precisely the consistency between Russia's political discourse during 2021–2026 and its state practice that provides grounds for considering this discourse a substantial component in establishing genocidal intent against Ukrainians as a national group.

This article was prepared within the framework of the research project «Russia's War against Ukraine: Genocidal Practices» (registration No. 2025.02/0022), funded under the Grant of the President of Ukraine for Doctors of Sciences (up to and including the age of 45) for conducting scientific research and development (Decree of the President of Ukraine No. 131/2025-rp of 27 November 2025).

Key words: Russo-Ukrainian War; genocide, genocidal intent, war crimes, aggression, «denazification», «demilitarization».

Постановка проблеми. Упродовж 2021 – першої половини 2026 рр. офіційний політичний дискурс Російської Федерації еволюціонував від заперечення історичної та національної окремішності українців до легітимації знищення української державності, переслідування носіїв української ідентичності, примусової асиміляції населення окупованих територій та усунення частини української національної групи, визначеної як «нацисти», «русофоби», «зрадники» або прихильники незалежної України. У поєднанні з практикою масових злочинів цей дискурс може розглядатися як один із доказових компонентів геноцидального наміру.

Аналіз останніх досліджень. Проблема геноцидального характеру російської війни проти України та наявності в діях керівництва Російської Федерації спеціального наміру знищити українців як національну групу стала предметом активних наукових дискусій після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. Перші узагальнені правові оцінки з'явилися вже навесні 2022 р. Особливе значення мав колективний звіт, підготовлений фахівцями Інституту стратегії та політики «Нові лінії» (New Lines Institute for Strategy and Policy) та Центру прав людини імені Рауля Валенберга (Raoul Wallenberg Centre for Human Rights). У звіті було зроблено висновок про наявність розумних підстав вважати Російську Федерацію відповідальною за пряме й публічне підбурювання до геноциду, а також про існування системи злочинів, з якої може бути виведений намір знищити частину української національної групи (An Independent Legal Analysis..., 2022). У липні 2023 р. ця група дослідників оприлюднила новий звіт, який містив значно ширшу доказову базу за рахунок матеріалів, зібраних протягом наступного року війни. В документі містився висновок, що Росія посилює дії, які можуть свідчити про реалізацію геноцидальної політики (Hook, 2023). Правове осмислення проблеми запропонували Деніса Азаров, Дмитро Коваль, Гаїна Нуріджанян і Володимир Венгер в окремій статті, де запропонували розглядати окремі злочини російських військових

не ізолювано, а в широкому історичному, політичному та ідеологічному контексті. На їхню думку, намір може бути встановлений на підставі сукупності обставин: загального контексту, масштабу злочинів, систематичного переслідування членів певної групи, повторюваності дискримінаційних дій, існування політичної доктрини та відповідної пропаганди. Особливу увагу дослідники звернули на російське трактування «нацистами» не лише окремих радикальних угруповань, а фактично всіх громадян, які захищають незалежність України та свою українську ідентичність (Azarov, Koval, 2023). Дослідник Вільям Шабас наголосив на потребі чітко дотримуватися юридичного тлумачення Конвенції 1948 р. і стверджував, що значна частина звинувачень у геноциді використовується радше в політичному або риторичному, ніж у суворому юридичному значенні. На його думку, доступні на початковому етапі війни докази не давали достатніх підстав беззастережно встановити специфічний намір фізично знищити українську національну групу як таку (Schabas, 2022). Подібно й Ноель Кеніве, аналізуючи відповідність російських дій складовим елементам злочину геноциду, звернула увагу на складність переходу від документування воєнних злочинів і злочинів проти людяності до доведення «*dolus specialis*» (Quénivet, 2022).

З іншого боку, існують думки, згідно з якими російська війна проти України спрямована на знищення української нації. Для прикладу, Мартін Шоу запропонував трактувати геноцид не тільки як одномоментне масове винищення, а як політичний процес, спрямований на руйнування життєвих основ і соціальних зв'язків української національної спільноти (Shaw, 2023). Александр Еткінд звернувся до історичного та психоаналітичного пояснення російського насильства і наголосив, що близькість мов, культур та історичних традицій не зменшила, а посилює агресію, оскільки самотійне існування України заперечувало російську імперську картину минулого. Українська національна емансипація постала в російській свідо-

мості як неприйнятне відокремлення частини уявленого «єдиного народу». Тому насильство було спрямоване не лише на територіальне підкорення, а й на усунення політичної та культурної відмінності України (Etkind, 2023). Імперський контекст російської агресії розкрила Ксенія Оксамитна, показавши, що російські уявлення про Україну ґрунтуються на ієрархії народів, у якій Росія посідає становище імперського центру, а українцям відводиться роль підлеглої, культурно меншовартісної спільноти. Звідси й суперечливе поєднання риторики «братнього народу» із закликами до насильницького покарання українців за їхню відмову визнавати російську зверхність (Oksamytna, 2023). Мартін Лариш у 2025 р. проаналізував російські уявлення про українців як «молодших братів», які повинні бути повернуті до російського культурного та політичного простору. Він установив співіснування двох моделей: асиміляційної, що передбачає «порятунок» українців шляхом русифікації, та елімінативної, відповідно до якої носії стійкої української ідентичності розглядаються як невинуваті вороги. Російський дискурс, за його спостереженням, подає культурне стирання України як морально необхідну умову її нібито «звільнення» (Laryś, 2025). У наступній публікації про провєсєнних радикальних інфлюєнсєрів у путінському режимі М. Лариш показав, що частина діячів, наближених до влади, відкрито підтримує фізичне знищення українців, тоді як інші пропонують модель культурного гєноциду через ліквідацію української мови, освіти, пам'яті та державності (Laryś, 2025).

Гєноцидний характер повномасштабної війни Росії проти України підкрєслювали у своїх працях українські та іноземні науковцїв. Відзначимо публікації Ю. Іоффе (Ioffe, 2023; Ioffe, 2022), В. Буфаччі (Bufacchi, 2023), Н. Реймонд, У. Гетевей, К. Говарт, К. Хошнуд (Khoshnood, Raymond, Howarth, 2023; Raymond, Hathaway, Howarth, Khoshnood, 2024), О. Лисєнка (Лисєнко, 2022), В. Грицюка (Грицюк, Лисєнко, 2023), Л. Якубової (Якубова, 2023), В. Ільницького, В. Старки, М. Галїва, О. Карпенко (Ільницький, Старка, Галїв, 2022; Галїв, Ільницький, 2023; Галїв, Ільницький, Карпенко, 2024; Галїв, Карпенко, 2024; Haliv, Ilnytskyi, Dvoryanyn, 2026), авторів колективної монографії «The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects» (The Russian-Ukrainian war, 2022) (The Russian-Ukrainian war (2014–2022)..., 2022) тощо.

Важливим емпіричним ресурсом для нашого дослідження є започаткований 2022 р. і регу-

лярно оновлюваний проєкт Just Security «Tracking Russia's Eliminationist Rhetoric Against Ukraine». Станом на лютий 2026 р. його укладачі зібрали понад 500 прикладів висловлювань російських посадовців, представників державних медіа, релігійних діячів та осіб, близьких до Кремля. Матеріали систематизовано за кількома темами: заперечення української ідентичності та державності; заклики до ліквідації української національної групи; дегуманізація; виправдання ударів по цивільному населенню; примусова русифікація; переслідування тих, хто відмовляється прийняти російську ідентичність (Apt, Gienger, 2026). Цей масив має виняткову джерельну цінність, проте є передусім документальним моніторингом, а не завершеним історичним дослідженням еволюції офіційного дискурсу.

Мета статті – виявити основні змістові компоненти та простежити еволюцію ознак гєноцидального наміру щодо українського народу в офіційному політичному дискурсі Російської Федерації у 2021 – першій половині 2026 рр., а також визначити їхнє доказове значення в контексті реалізованої Росією політики на окупованих територіях України.

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід розкрити поняття гєноцидального наміру та критерії його встановлення, а згодом вказати на конкретні прояви і факти гєноцидальної риторики в російському політичному дискурсі напередодні та під час повномасштабної війни Росії проти України.

Поняття гєноцидального наміру та критерії його встановлення

Відомо, що ключовою ознакою злочину гєноциду є наявність у його виконавця гєноцидального наміру, тобто спеціальної спрямованості волі на знищення захищеної людської групи. Відповідно до статті II Конвенції ООН про запобігання злочину гєноциду та покарання за нього, гєноцидом визнаються передбачені Конвенцією дії, «вчинені з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку» (Convention on the Prevention and Punishment..., 1948). Аналогічне формулювання міститься у статті 6 Римського статуту Міжнародного кримінального суду (Rome Statute of the International Criminal ..., 2011). Звідси випливає, що гєноцидальний намір спрямований не лише проти окремих осіб, а проти їхнього існування як представників певної захищеної групи. У міжнародному кримінальному праві цей «психічний елемент» позначають терміном «*dolus specialis*», або спеціальний намір. Його особливість поля-

гає в тому, що для встановлення геноциду недостатньо довести усвідомлене вчинення вбивств, катувань, депортацій або інших тяжких злочинів. Необхідно встановити, що такі дії здійснювалися саме з метою фізичного або біологічного знищення національної, етнічної, расової чи релігійної групи повністю або в істотній частині. «Елементи злочинів» Міжнародного кримінального суду вимагають довести, що виконавець мав намір знищити відповідну групу повністю або частково і що його поведінка відбувалася в контексті явної системи аналогічних дій проти цієї групи або сама могла спричинити її знищення (Elements of Crimes ..., 2013). Тож, за цими означеннями, група переслідується не випадково і не лише через політичну, воєнну чи територіальну доцільність. Об'єктом злочинного наміру є саме існування групи як окремої людської спільноти. Жертви обираються через їхню реальну або приписувану належність до цієї групи. Тому масове вбивство цивільного населення, саме собою, ще не становить геноциду, якщо не доведено спрямованості на знищення захищеної групи. Водночас відсутність прямого наказу зі словами «знищити народ» не виключає встановлення геноцидального наміру на підставі сукупності інших доказів.

Під знищенням у вузькому юридичному значенні розуміють передусім фізичне або біологічне припинення існування групи. Конвенція перелічує п'ять форм поведінки, через які може реалізовуватися цей намір: убивство членів групи; заподіяння їм серйозних тілесних або психічних ушкоджень; навмисне створення життєвих умов, розрахованих на повне або часткове фізичне знищення групи; заходи, спрямовані на запобігання народженню дітей; насильницьке передання дітей з однієї групи до іншої (Convention on the Prevention and Punishment ..., 1948). Культурне, мовне або політичне придушення саме собою не включене до цього переліку. Однак знищення культурних установ, освіти, історичної пам'яті та мови може використовуватися як контекстуальний доказ наміру, якщо воно пов'язане з діями, спрямованими на фізичне або біологічне знищення групи.

Геноцидальний намір може стосуватися знищення групи не тільки повністю, а й частково. Проте міжнародна судова практика вимагає, щоб ця частина була істотною. У рішенні Апеляційної палати Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії у справі «Прокурор проти Радіслава Крстіча» (Prosecutor v. Radislav Krstić) зазначено, що частина групи повинна бути достатньо значущою, щоб її знищення вплинуло на виживання групи загалом (§ 8) (Convention on

the Prevention and Punishment ..., 2004). Для визначення істотності враховуються чисельність жертв, їхня частка в загальній чисельності групи, значення цієї частини для збереження групи, її символічна або керівна роль, а також територіальні межі діяльності й контролю злочинців (§ 12–14) (Convention on the Prevention and Punishment ..., 2004). Тож, за цією справою, геноцидальний намір може бути спрямований, наприклад, на населення певної території, якщо воно становить істотну, символічно важливу або життєво необхідну частину національної чи етнічної групи. Для юридичної кваліфікації не обов'язково, щоб винні мали реальну можливість знищити всю групу в глобальному масштабі. При цьому суд враховує територію, яку вони контролювали, ресурси, якими володіли, та межі практичного здійснення їхнього задуму (§ 13) (Convention on the Prevention and Punishment ..., 2004).

Особливо складною проблемою є доведення геноцидального наміру. Прямими доказами можуть бути накази, плани, службові документи, офіційні заяви, промови або висловлювання, в яких безпосередньо проголошується мета знищення групи. Проте такі матеріали трапляються нечасто. Тому міжнародні суди допускають встановлення наміру за непрямыми доказами – характером і масштабом злочинів, систематичним вибором жертв, повторюваністю дій, способом їх учинення, географією насильства, приховуванням злочинів та загальним політичним контекстом. У справі проти Радіслава Крстіча Апеляційна палата наголосила, що відсутність заяв, у яких виконавці прямо визнають геноцидальну мотивацію, не є визначальною. Намір може бути виведений із фактичних обставин злочину. У цьому випадку суд урахував масштаб убивств, усвідомлення виконавцями наслідків цих убивств для боснійських мусульман Сребрениці та інші дії, спрямовані на фізичне припинення існування цієї спільноти (§ 34–35) (Convention on the Prevention and Punishment ..., 2004).

Міжнародний суд ООН у рішенні 2007 р. у справі «Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)» також визначив намір знищити групу як особливий психічний елемент, що відрізняє геноцид від інших міжнародних злочинів. Суд зазначив, що «*dolus specialis*» має бути переконливо доведений конкретними обставинами або існуванням загального плану. Коли намір встановлюється виключно на підставі системи поведінки, відповідний висновок повинен бути єдиним розумним висновком, який можна зробити з доведених обставин

(§ 187, 373) (Application of the Convention on the Prevention ..., 2007). Цей високий стандарт доказування не означає, що кожен окремих факт повинен самостійно підтверджувати геноцидальний намір. Висловлювання політичних керівників, пропагандистські кампанії, систематичне заперечення існування групи, масові злочини, депортації, примусова асиміляція та переслідування носіїв групової ідентичності мають оцінюватися в сукупності. Окремо вони можуть мати неоднозначне значення, але їхня узгодженість, повторюваність і зв'язок із державною практикою здатні сформувати доказову систему.

Необхідно також відрізнити намір знищити групу від наміру витіснити її з певної території. Міжнародний суд ООН у вище згаданому документі («Застосування Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (Боснія і Герцеговина проти Сербії та Чорногорії)»), розмежував геноцид та етнічне очищення: примусове переміщення населення не є автоматично геноцидом, якщо його метою є усунення групи з території, а не її фізичне або біологічне знищення. Проте депортація чи примусове переміщення можуть бути доказами геноцидального наміру, якщо вони становлять частину ширшого плану фізичного знищення або створюють умови, несумісні з виживанням групи (§ 190).

Тому, на нашу думку, під геноцидальним наміром треба розуміти усвідомлену спеціальну мету суб'єкта знищити повністю або в істотній частині національну, етнічну, расову чи релігійну групу саме як окрему людську спільноту шляхом учинення однієї чи кількох дій, передбачених статтею II Конвенції про геноцид. Такий намір може бути безпосередньо проголошений або встановлений на підставі сукупності офіційних висловлювань, планів, систематичних дій, характеру вибору жертв та фактичних наслідків державної політики.

Для аналізу офіційного політичного дискурсу Російської Федерації важливо враховувати, що самі по собі тези про «один народ», заперечення української державності або заклики до «денацифікації» ще не є автоматичним юридичним доказом геноциду. Їхнє доказове значення виникає тоді, коли вони: заперечують право української національної групи на окреме існування; визначають носіїв української ідентичності як спільноту, що повинна бути усунена або «перевихована»; легітимують насильство проти неї; повторюються представниками державної влади; а також відповідають практиці вбивств, депортацій, насильницького передання дітей, переслідування української ідентичності та створення умов, спрямованих на руйнування групи.

Заперечення української національної окремішності в російському офіційному дискурсі: червень 2021 – лютий 2022 рр.

Упродовж другої половини 2021 – лютого 2022 рр. у публічному дискурсі президента Російської Федерації¹ сформувався комплекс взаємопов'язаних тез, спрямованих на заперечення історичної, національної та політичної окремішності українців. Його основними складниками стали твердження про росіян та українців як «один народ», представлення української державності як штучного й випадкового утворення, заперечення самостійного розвитку української нації, а також конструювання сучасної України як створеного зовнішніми силами антиросійського проєкту. У лютому 2022 р. ці положення були інтегровані в офіційне обґрунтування російської збройної агресії. Виразне формулювання тези про відсутність української національної окремішності прозвучало під час телевізійної програми «Пряма лінія з Володимиром Путіним» 30 червня 2021 р. Відповідаючи на запитання про відносини між Росією та Україною, В. Путін заявив: «я вважаю, що українці й росіяни – це взагалі один народ» (Прямая линия с Владимиром Путиным ..., 2021). Це твердження було підкріплене порівняннями українців і росіян із внутрішніми етнокультурними групами інших народів. У такий спосіб відмінність української мови, культури та історичної свідомості трактувалася не як ознака існування окремої нації, а лише як регіональна варіація у межах ширшої російської спільноти.

На «Прямій лінії» було також анонсовано подальше розгортання цієї концепції у спеціальному тексті. Уже 12 липня 2021 р. на офіційному сайті президента Росії з'явилася стаття В. Путіна «Про історичну єдність росіян та українців». Її вихід означав перетворення окремої публічної заяви на розгорнуту історико-політичну концепцію. На початку статті автор повторив, що росіяни та українці є «одним народом – єдиним цілим» (Стаття Владимира Путина..., 2021). Заперечення української національної окремішності у статті здійснено за допомогою вибіркової історичної ретроспективи. Київську Русь подано як спільне джерело, з якого нібито природно розвинувся єдиний «русский народ», тоді як формування української нації пояснювалося переважно втручанням зовнішніх політичних сил. Окремі істо-

¹ Дотримуючись здебільшого офіційної термінології, ми все ж буде використовувати й поняття «диктатор» щодо В. Путін з огляду на специфіку побудованого в Росії антидемократичного політичного режиму.

ричні траєкторії українських земель, виникнення модерної української ідентичності та розвиток українського національного руху потрактовано не як самостійні суспільні процеси, а як наслідок політики Польщі, Австро-Угорщини та інших держав, зацікавлених у послабленні Росії. Відповідно, українська національна ідея постала в цьому наративі не як результат внутрішнього розвитку українського суспільства, а як політична технологія роз'єднання. Така інтерпретація дала змогу водночас заперечувати суб'єктність українців і перекладати відповідальність за російсько-український конфлікт на зовнішніх акторів. Українська ідентичність фактично визнавалася прийнятною лише доти, доки вона не суперечила концепції «єдиного народу» і не набувала форми національно-політичного самовизначення. Крім того, важливим елементом статті стало твердження про історичну штучність української державної території. Російський диктатор представив Україну як складену з регіонів, які в різний час були передані їй Росією або радянським керівництвом. Сучасні кордони України при цьому він не розглядав як міжнародно визнані кордони суверенної держави, а подавав як результат несправедливих щодо Росії адміністративних рішень. У такому викладі сама наявність української територіальної цілісності набувала характеру історичної аномалії.

Найбільш політично значущим поняттям статті став термін «анти-Росія» (Стаття Владимира Путина..., 2021). За логікою В. Путіна, західні держави та частина українських політичних еліт перетворили Україну на територію, політична ідентичність якої ґрунтувалася на протиставленні Росії. Формула «анти-Росії» передбачала, що незалежна, орієнтована на Європу Україна не може бути результатом самостійного вибору українського суспільства. Її існування пояснювалося зовнішнім управлінням, ідеологічною маніпуляцією та діяльністю антиросійських сил. Поняття «анти-Росія», на нашу думку, мало подвійне значення. По-перше, воно делегітимізувало українську державність, оскільки представляло її не як позитивний національний проєкт, а як інструмент, спрямований проти Росії. По-друге, воно переносило українське питання зі сфери міжнародних відносин у сферу внутрішньої безпеки Російської Федерації. Якщо Україна є не сусідньою незалежною державою, а «анти-Росією», її політична самостійність починає трактуватися як безпосередня загроза російському історичному простору, населенню та державності. Разом з тим у статті поєднувалися формальне визнання права України на існування та фактичне заперечення

підстав її самостійності. З одного боку, В. Путін декларував повагу до української мови, традицій і бажання українців бачити свою державу вільною та безпечною. З іншого боку, усі прояви української політичної окремішності, що передбачали дистанціювання від Росії, інтеграцію до західних структур або переоцінку імперського й радянського минулого, характеризувалися як наслідок зовнішнього втручання, русофобії та діяльності «антиросійського проєкту» (Стаття Владимира Путина..., 2021). Таке поєднання давало змогу формально не заперечувати українську культуру, але заперечувати право української нації самостійно визначати політичний курс.

Наступним кроком у формуванні радикального антиукраїнського дискурсу став виступ В. Путіна 21 лютого 2022 р., виголошений напередодні визнання Росією так званих «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки». У ньому історична аргументація статті від 12 липня 2021 р. була безпосередньо використана для поставлення під сумнів легітимності сучасної України. Президент Росії заявив, що сучасна Україна була «цілком і повністю створена Росією», а точніше – більшовицькою Росією, і запропонував називати її «Україною імені Володимира Ілліча Леніна» (Обращение Президента Российской Федерации, 21 февраля 2022 года). По-суті, українська державність була представлена російським диктатором не як результат багатовікового розвитку народу, національного руху та реалізації права на самовизначення, а як продукт помилкових рішень більшовицького керівництва. Така теза давала підстави не лише заперечити історичну суб'єктність України, але й поставити під сумнів законність її кордонів. У промові В. Путін особливо наголошував, що більшовики нібито передали Україні історично російські території, не враховуючи волі населення (Обращение Президента Российской Федерации, 21 февраля 2022 года). Це створювало псевдоісторичне виправдання майбутнього територіального переділу. У виступі кремлівського диктатора 21 лютого 2022 р. концепція «штучної України» була поєднана з твердженням про її неспроможність до повноцінного державного розвитку. Українські державні інституції описано як корумповані, залежні від Заходу й керовані радикальними націоналістами. Внутрішні політичні та соціально-економічні проблеми України нібито були доказом історичної нежиттєздатності її державності. Звичайно, при цьому В. Путіним не враховувалася визначальна роль російської агресії з 2014 р. у дестабілізації України. Особливе місце в промові займала

теза про зовнішнє управління. США і загалом НАТО характеризувалися як сили, що використовують територію України для створення військової загрози Російській Федерації (Обращение Президента Российской Федерации, 21 февраля 2022 года). Внаслідок цього Україна знову позбавлялася власної політичної волі: її рішення пояснювалися не вибором громадян чи державних інституцій, а діяльністю зовнішніх центрів. Відтак, російсько-українське протистояння подавалося не як конфлікт двох держав, а як боротьба Росії із Заходом за територію та населення України.

24 лютого 2022 р. у зверненні, яким було оголошено початок повномасштабного вторгнення, В. Путін уже не розгортав детально історичну концепцію українсько-російської «єдності», оскільки її основні положення були сформульовані раніше. Натомість він використав її політичні наслідки. Україна була представлена як контрольований Заходом плацдарм, із території якого начебто формувалася фундаментальна загроза Росії. Метою воєнної операції проголошувалися «демільтаризація» та «денацифікація» України (Обращение Президента Российской Федерации, 24 февраля 2022 года). Категорія «денацифікації» була принципово невизначеною. У зверненні не пояснювалися ані конкретні юридичні критерії «нацизму», ані коло структур чи осіб, проти яких мала бути спрямована ця політика. Ми вважаємо, що, беручи до уваги попереднє заперечення самостійної української національної ідентичності, термін «денацифікація» охоплював значно ширше коло явищ: український патріотизм, прагнення до політичної незалежності, європейський і євроатлантичний курс, переосмислення радянської історії, захист української мови та спротив російському впливу. Внаслідок використання цього поняття саме з таким семантичним наповненням українська політична нація поставала як спільнота, частина якої нібито перебуває під владою «нацистів», а інша – є обманутою або заляканою. Така конструкція залишала українцям лише два допустимі статуси: вони могли бути або частиною «єдиного з росіянами народу», який потрібно «звільнити», або свідомими прихильниками «антиросійського» й «нацистського» проекту, які підлягали примусовому усуненню. Самостійна українська ідентичність як легітимна позиція в цьому дискурсі практично не визнавалася.

Зазначені стаття, промова і звернення російського диктатора з погляду дослідження геноцидального наміру ще не є самостійним доказом наміру фізично знищити українську національну групу. Однак саме такий путнінський дискурс створив

необхідну ідеологічну передумову для такого наміру: заперечив українців як окремого політичного суб'єкта, делегітимізував їхню державу, визначив самостійну українську ідентичність як штучну й ворожу та представив насильницьке втручання Росії як відновлення нібито природної історичної єдності. І тут ми б хотіли зацентрувати на тому, що у подальшому ця «логіка» дала змогу трактувати спротив російській окупації не як захист української держави, а як прояв «нацизму» й «русофобії», який мав бути ліквідований.

Радикалізація офіційного дискурсу після початку повномасштабного вторгнення

Після 24 лютого 2022 р. офіційний російський дискурс зазнав якісної трансформації. В уже згаданому зверненні 24 лютого 2022 р. В. Путін визначив серед головних цілей війни «демільтаризацію і денацифікацію України», однак не пояснив, які саме ознаки дозволяють віднести державу, її органи чи населення до категорії «нацистів» (Обращение Президента Российской Федерации, 24 февраля 2022 года). Відсутність юридичних критеріїв зробила поняття «денацифікація» потенційно необмеженим інструментом політичної інтерпретації. Будь-який прояв української національної ідентичності, підтримки незалежності або спротиву російській агресії міг бути включений до цього поняття. Поступово поняття «нацизм» втратило зв'язок із його історичним змістом і почало використовуватися як універсальна характеристика української державності. У виступах російського керівництва, офіційних коментарях та державних медіа українська влада, Збройні сили України, державні символи, мовна політика, декомунізація та європейський курс дедалі частіше подавалися як прояви єдиного «нацистського режиму». Ми переконані, що в російському політичному дискурсі 2022 року відбулося фактичне ототожнення української політичної нації із поняттям «нацизм», що створювало моральне виправдання застосування необмеженого насильства.

Найбільш радикальне формулювання цієї концепції міститься у статті Тімофея Сергійцева «Що Росія повинна зробити з Україною», опублікованій 3 квітня 2022 р. державним агентством «РІА Новості» (Сергійцев, 2022). Хоча стаття формально не мала статусу офіційного документа, проте була оприлюднена державним інформаційним ресурсом, не спростовувалася російською владою та широко поширювалася у провладному інформаційному просторі. З огляду на це її доцільно розглядати як програмний текст,

який відображає найбільш радикальний варіант державного дискурсу. Т. Сергєйцев стверджував, що «денацифікації» підлягає не лише політичне керівництво України, а значна частина українського суспільства. Український народ описувався як такий, що зазнав «нацистської трансформації», а тому потребує тривалого ідеологічного «перевиховання» (Сергєйцев, 2022). Відповідно, відповідальність переносилася із конкретних політичних діячів на значну частину українського населення. Особливо важливим є те, що автор фактично відмовив українцям у праві на окрему національну ідентичність. У статті стверджувалося, що назва «Україна» не повинна існувати як позначення окремої держави, а процес «денацифікації» має супроводжуватися деукраїнізацією, ліквідацією політичних інститутів, зміною системи освіти, інформаційного простору та історичної пам'яті (Сергєйцев, 2022). Разом з тим Т. Сергєйцев провів прихований поділ українського населення на дві категорії. До першої належать особи, які можуть бути піддані «перевихованню», русифікації та політичній інтеграції. До другої – ті, хто активно підтримує українську державність або чинить опір російській окупації. Саме щодо цієї категорії використовуються формулювання про необхідність «ліквідації», «очищення», створення спеціальних органів репресій та тривалої політичної ізоляції (Сергєйцев, 2022). Такий поділ, по-суті, має ознаки геноцидної селекції населення за рівнем лояльності до російського політичного проекту.

Тож після початку повномасштабного вторгнення російський дискурс перейшов від заперечення української державності до обґрунтування необхідності її примусової трансформації. Якщо до лютого 2022 р. українці розглядалися як частина «єдиного народу», яка перебуває під зовнішнім впливом, то навесні 2022 р. значна частина українського населення вже характеризується як носій «нацизму», що має бути очищений, перевихований або усунутий. Саме ця зміна є одним із найважливіших індикаторів радикалізації дискурсу та становить важливий матеріал для аналізу можливого формування геноцидального наміру.

Дискурс заперечення та асиміляції (2023–2026)

Упродовж 2023 – першої половини 2026 рр. російський політичний дискурс щодо України розвивався у двох взаємопов'язаних напрямках. Перший полягав у подальшому запереченні перспектив існування України як суверенної держави. Другий передбачав представлення населення окупованих територій як частини «російського

світу», яку необхідно інтегрувати до політичного, правового, освітнього та культурного простору Російської Федерації. Унаслідок цього риторика про «єдиний народ» перестала бути лише історико-політичною концепцією і набула характеру програми практичної асиміляції.

Одним із найбільш послідовних носіїв дискурсу про неминуче зникнення України став заступник голови Ради безпеки Російської Федерації Дмитрій Медведєв. У квітні 2023 р. він опублікував текст під назвою «Чому чезне Україна? Тому що вона нікому не потрібна», у якому стверджував, що Україна нібито не потрібна ані Європі, ані США, ані Росії, ані власним громадянам, а тому в майбутньому перестане існувати. Узагальнювальним висновком допису стало твердження: «Така Україна не потрібна нікому на планеті. Саме тому її не буде» (Медведєв, 2023). Зміст заяви виходив за межі критики конкретного українського уряду: заперечувалася сама перспектива тривалого існування української держави. У березні 2024 р. цю тезу Д. Медведєв розгорнув під час виступу на так званому «Всесвітньому фестивалі молоді». Він заявив, що формула «Україна – не Росія» повинна «зникнути назавжди», натомість проголосивши: «Україна – це, безумовно, Росія» (Медведєв, 2024). Таке формулювання заперечувало не лише сучасний політичний курс України, але й саму можливість її окремого історичного, національного та державного існування. Українські території представлялися частиною російського «цивілізаційного» простору, тимчасово відокремленою від Росії внаслідок зовнішнього втручання та помилкових політичних рішень.

Заяви Д. Медведєва мають особливе значення з огляду на його офіційний статус заступника голови Ради безпеки Російської Федерації. Вони не є нормативними актами або формальними рішеннями російського уряду, проте становлять частину квазіофіційного дискурсу, який більш радикально й відверто висловлює положення, присутні в заявах президента Росії. Якщо В. Путін переважно говорить про «історичну Росію», «єдиний народ» та штучність української державності, то Д. Медведєв формулює прямий висновок із цієї концепції – Україна не повинна існувати як самостійна держава.

Одночасно російське керівництво продовжувало легітимізувати анексію окупованих українських територій. Під час пленарного засідання Всесвітнього російського народного собору 28 листопада 2023 р. В. Путін визначив «російський світ» як надзвичайно широку історико-цивілізаційну спільноту, що охоплює Давню Русь,

Московське царство, Російську імперію, Радянський Союз і сучасну Росію. У цій моделі кордони «російського світу» не збігаються з міжнародно визнаними кордонами Російської Федерації, а визначаються спільністю історії, мови, культури та політичної пам'яті (Пленарное заседание Всемирного русского народного собора, 28 ноября 2023). На нашу думку, така концепція створювала ідеологічне обґрунтування приєднання українських територій. Анексія подавалася не як захоплення земель іншої держави, а як «повернення» частин історичної Росії та возз'єднання населення, яке нібито завжди належало до російського народу. Міжнародно визнаний принцип територіальної цілісності України замінювався історико-цивілізаційним аргументом, відповідно до якого Росія нібито самостійно визначала, які території й населення мають належати до її державного простору.

У цей період (2023–2026) російсько-українська війна дедалі частіше представлялася не як локальна боротьба за Донбас або нейтральний статус України, а як конфлікт за саме існування Росії та «російського світу». У такому дискурсі поразка Росії означала б нібито руйнування її державності, культури та цивілізації. Відповідно, війна набувала екзистенційного характеру, а компроміс з Україною трактувався як загроза самому буттю російської держави. Безумовно, така постановка питання розширювала допустимі межі насильства, оскільки будь-які дії могли виправдовуватися необхідністю захистити Росію від знищення. Протиставлення України та «російського світу» мало принципово асиметричний характер. Російська ідентичність визначалася як природна, історична й органічна, тоді як українська – як штучно створена, нав'язана Заходом і спрямована проти Росії. Звідси випливало, що носії української ідентичності не розглядалися як представники окремої національної спільноти з правом на самовизначення. Вони трактувалися або як «справжні росіяни», які втратили власну ідентичність і можуть бути «повернуті», або як свідомі прихильники ворожого антиросійського проєкту.

Особливо виразно ця логіка проявилася в політиці Російської Федерації на окупованих територіях. У доповіді Управління Верховного комісара ООН з прав людини за березень 2024 р. зафіксовано систематичне витіснення української системи державного управління, судочинства й освіти та запровадження російських правових і адміністративних порядків. Російська окупаційна влада придушувала прояви української культури й ідентичності, змінюючи практично всі сфери повсякденного життя населення (Human Rights

Situation during the Russian Occupation..., 2024). Одним із головних інструментів такої інтеграції стала примусова паспортизація. Російські паспорти були необхідними або фактично незамінними для отримання медичної допомоги, пенсій, соціальних виплат, працевлаштування, реєстрації майна та користування іншими базовими послугами. Особи, які відмовлялися від російського громадянства, зазнавали дискримінації, перевірок і загрози депортації. За свідченнями, зібраними ООН, багато мешканців отримували російські паспорти не з власної політичної волі, а тому, що не мали практичної альтернативи (Human Rights Situation during the Russian Occupation..., 2024).

Правовою основою посилення тиску став, зокрема, указ президента Російської Федерації № 307 від 27 квітня 2023 р. Він поширював на мешканців окупованих територій статус іноземців, якщо вони не набули російського громадянства або не оформили перебування відповідно до російського законодавства. Це створило можливість вимагати від українських громадян легалізації проживання на власній землі та загрожувати їм видворенням. Окремою підставою для депортації могли бути так звані «екстремістські дії» – поняття, достатньо широке для переслідування за проукраїнські погляди або критику російської окупації (О некоторых особенностях правового положения ..., 2023).

Зазначимо, що у березні 2025 р. російська влада повідомила про завершення «масової паспортизації» та видачу російських паспортів приблизно 3,5 млн мешканців окупованих територій. Однак Управління Верховного комісара ООН з прав людини встановило, що доступ до пенсій, соціальних послуг, освіти, медичної допомоги та праці дедалі більше залежав від наявності російського громадянства (О некоторых особенностях правового положения ..., 2025). Відтак маємо підстави характеризувати паспортизацію не як добровільний вибір населення, а як систему адміністративного примусу. У 2025 р. тиск було посилено новими вимогами: українські громадяни мали до 10 вересня 2025 р. виїхати з Росії та окупованих нею територій або врегулювати своє становище відповідно до російського законодавства. Для отримання документів, необхідних для працевлаштування, вони повинні були скласти іспити з російської мови, історії та основ російського законодавства. Такі заходи пов'язували право людини залишатися у своєму місці проживання з демонстрацією політико-культурної лояльності державі-окупанту (О некоторых особенностях правового положения ..., 2025).

Не менш важливим інструментом асиміляції стало витіснення української освіти. На окупованих територіях російська влада запроваджувала російські навчальні програми, підручники й стандарти, обмежувала викладання української мови та переслідувала педагогів, які відмовлялися переходити на російську програму. Дітям викладали російську версію історії, відповідно до якої Україна не має повноцінної державницької традиції, а окуповані території є частиною Росії. Дослідження «Human Rights Watch» визначило цю політику як примусову русифікацію української системи освіти (*Education under Occupation...*, 2024). Відзначимо, що заміна навчальних програм означала не лише зміну мови викладання. Із підручників та шкільного простору усувалися українські державні символи, література, історичні інтерпретації та пам'ятні дати. Натомість запроваджувалися російські символи, святкування, уроки патріотичного виховання та наративи про «возз'єднання» окупованих регіонів з Росією (*Education under Occupation...*, 2024). Через освіту формувалося покоління, яке мало сприймати анексію як історично законну, а українську державність – як помилку або ворожий проєкт.

На нашу думку, особливе значення у підтвердженні геноцидального наміру має російська політика щодо дітей. Як відомо, Міжнародний кримінальний суд 17 березня 2023 р. видав ордери на арешт В. Путіна та уповноваженої президента Росії з прав дитини Марії Львової-Белової. Палата попереднього провадження встановила розумні підстави вважати їх відповідальними за воєнний злочин незаконної депортації та переміщення українських дітей з окупованих територій до Російської Федерації (*Situation in Ukraine ...*, 2023). Переміщення дітей супроводжувалося зміною їхнього правового, мовного та культурного середовища. Діти отримували російські документи, навчалися за російськими освітніми програмами, брали участь у патріотичних заходах і могли бути передані російським родинам. Ми визнаємо, що такі практики не можна автоматично кваліфікувати як геноцид лише на підставі їхнього асиміляційного характеру. Проте знову наголосимо, що насильницьке передання дітей з однієї національної групи до іншої прямо назване в пункті «е» статті II Конвенції про геноцид як одна з форм геноцидального діяння, якщо доведено спеціальний намір знищити групу повністю або частково. Доповідь ООН про права дітей в Україні, оприлюднена у березні 2025 р., засвідчила, що на тимчасово окупованих територіях дітей примушували отримувати російське

громадянство, демонструвати лояльність Російській Федерації та навчатися за програмами, які заперечували українську національну ідентичність. Освітня політика поєднувалася з військово-патріотичним вихованням, участю в молодіжних організаціях і підготовкою до майбутньої служби в російських силових структурах (*The Impact of the Armed Conflict ...*, 2025).

У 2024–2025 навчальному році російське міністерство освіти запровадило обов'язкові дисципліни з елементами військової підготовки, зокрема на окупованих територіях України. Паралельно розширювалася мережа кадетських класів для дітей, починаючи приблизно із шестирічного віку. За оцінкою ООН, ці програми були спрямовані на підготовку дітей до служби у військових і правоохоронних органах Російської Федерації (*Situation of Human Rights in the Temporarily ...*, 2025). Мілітаризація дітей виконувала дві функції. По-перше, вона формувала лояльність до держави-окупанта та нормалізувала російську військову присутність. По-друге, вона змінювала історичну пам'ять дітей, перетворюючи агресію Росії проти України на героїчну боротьбу за «визволення» й захист «російського світу». Українські військові та державні інституції при цьому зображувалися як ворожі, «нацистські» або терористичні структури.

До середини 2026 р. політика примусової інтеграції продовжувала поглиблюватися. У доповіді Управління Верховного комісара ООН з прав людини за 2026 р. відзначено, що мешканців окупованих територій зобов'язували отримати російське громадянство, врегулювати перебування за російським законодавством або залишити територію. Для користування мобільним зв'язком також запроваджувалася повторна реєстрація із застосуванням російських паспортів. Таким чином громадянство держави-окупанта ставало умовою не лише соціального забезпечення, а й повсякденної комунікації (*Forced Displacement from Territory ...*, 2026).

На наше переконання, сукупний вплив паспортизації, трансформації освіти, придушення української мови, запровадження російської історичної пам'яті, депортації та «перевиховання» дітей становлять взаємопов'язану систему асиміляції. Її метою є не лише забезпечення адміністративного контролю над територією, але й зміна національної самоідентифікації населення. Людина може залишатися на окупованій території за умови включення до російської правової та політичної спільноти; відкрита українська ідентичність, натомість, перетворюється на підставу для дискримінації, переслідування або видворення. При цьому, ми наголошуємо, що

при аналізі цих процесів необхідно розрізняти культурну асиміляцію та юридичне поняття геноциду. Конвенція 1948 р. не виокремлює «культурний геноцид» як самостійний склад злочину. Тому ліквідація української освіти, мови, символіки та історичної пам'яті сама собою не доводить наміру фізично або біологічно знищити українську національну групу. Водночас ці дії мають важливе доказове значення, якщо розглядаються разом із убивствами, насильницькими переміщеннями, створенням небезпечних умов життя та переданням українських дітей до іншої національної групи.

Висновки. Отже, під геноцидальним наміром треба розуміти усвідомлену спеціальну мету суб'єкта знищити повністю або в істотній частині національну, етнічну, расову чи релігійну групу саме як окрему людську спільноту шляхом учинення однієї чи кількох дій, передбачених статтею II Конвенції про геноцид. Такий намір може бути безпосередньо проголошений або встановлений на підставі сукупності офіційних висловлювань, планів, систематичних дій, характеру вибору жертв та фактичних наслідків державної політики. Встановлено, що геноцидні фрагменти у російському політичному дискурсі напередодні та під час повномасштабної війни Росії проти України поступово радикалізувалися. У 2021 – лютому 2022 рр. домінували тези про росіян та українців як «один народ», штучність української державності, відсутність самостійного історичного розвитку української нації та перетворення України на «анти-Росію». Таке заперечення української суб'єктності створило ідеологічні передумови для виправдання збройної агресії. Після 24 лютого 2022 р. поняття «денацифікації» стало невизначе-

ною та потенційно необмеженою категорією, що давала змогу російській владі та пропаганді отожднювати з «нацизмом» українську державність, національну ідентичність, патріотизм і спротив окупації. У квазіофіційному дискурсі сформувався поділ українців на тих, хто підлягає русифікації та «перевихованню», і тих, кого необхідно ізолювати, усунути або ліквідувати. У 2023–2026 рр. заперечення української нації набуло характеру практичної асиміляційної політики. Примусова паспортизація, витіснення української освіти, мови й історичної пам'яті, мілітаризація дітей, депортації та передання їх до російського середовища були спрямовані на руйнування зв'язку населення з українською політичною та національною спільнотою. Безумовно, незаперечне доказове значення має насильницьке передання дітей, прямо передбачене Конвенцією як одна з форм геноцидального діяння. Водночас самі висловлювання про «один народ», «денацифікацію» чи зникнення України не є достатнім юридичним доказом геноциду. Їх слід оцінювати в сукупності з убивствами, депортаціями, переслідуваннями, примусовою асиміляцією та іншими систематичними діями. Саме узгодженість російського політичного дискурсу 2021–2026 рр. з державною практикою дає підстави розглядати його як вагомий компонент доказування геноцидального наміру щодо українства як національної групи.

Стаття публікується в рамках виконання гранту Президента України докторам наук (до 45 років включно) для проведення наукових досліджень і розробок (Розпорядження Президента України від 27.11.2025 року № 131/2025-рп) на тему: «Війна Росії проти України: геноцидні практики» (реєстраційний номер 2025.02/0022).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. An Independent Legal Analysis of the Russian Federation's Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent / principal author Yonah Diamond ; New Lines Institute for Strategy and Policy, Raoul Wallenberg Centre for Human Rights. Washington, D.C. ; Montreal, 2022. 48 p. URL: <https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/An-Independent-Legal-Analysis-of-the-Russian-Federations-Breaches-of-the-Genocide-Convention-in-Ukraine-and-the-Duty-to-Prevent-1-2.pdf>
2. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro) : Judgment of 26 February 2007. *I.C.J. Reports*. 2007. P. 43–240. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/91/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf>
3. Azarov D., Koval D., Nuridzhanian G., Venher V. Understanding Russia's Actions in Ukraine as the Crime of Genocide. *Journal of International Criminal Justice*. 2023. Vol. 21, issue 2. P. 233–264. DOI: <https://doi.org/10.1093/jicj/mqad018>. URL: <https://academic.oup.com/jicj/article/21/2/233/7197410>
4. Bufacchi V. War crimes in Ukraine: is Putin responsible? *Journal of Political Power*, 16(1). 2023. Pp. 1–6. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2022.2105495>
5. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide : adopted by Resolution 260 (III) A of the United Nations General Assembly on 9 December 1948. *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-prevention-and-punishment-crime-genocide>
6. Education under Occupation: Forced Russification of the School System in Occupied Ukrainian Territories. Human Rights Watch. New York, 2024. URL: <https://www.hrw.org/report/2024/06/20/education-under-occupation/forced-russification-school-system-occupied-ukrainian>

7. Elements of Crimes. The Hague : International Criminal Court, 2013. 44 p. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>
8. Etkind A. Ukraine, Russia, and Genocide of Minor Differences. *Journal of Genocide Research*. 2023. Vol. 25, issue 3–4. P. 384–402. DOI: <https://doi.org/10.1080/14623528.2022.2082911>. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14623528.2022.2082911>
9. Forced Displacement from Territory of Ukraine Occupied by the Russian Federation: Forcible Transfer and Deportation, Barriers to Return, and the Rights of Internally Displaced Persons, 24 February 2022 – 31 December 2025. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Geneva, 2026. URL: <https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2026-04/2026-03-20%20OHCHR%20-%20Thematic%20report%20-%20Forced%20displacement.pdf>
10. Haliv M., Ilnytskyi V., Dvoryanyan P. «Genocide» or «War Crimes»: Views of Ukrainian and Foreign Intellectuals on the Nature of Crimes Committed by Russian Troops in Ukraine (2022–2024). *Сторінки історії* : збірник наукових праць. 2026. Вип. 62. С. 415–437. <https://doi.org/10.20535/2307-5244.62.2026.362900>
11. Hook K. The Russian Federation's Escalating Commission of Genocide in Ukraine: A Legal Analysis / legal advisers John Packer, Erin Farrell Rosenberg, Yonah Diamond, Christopher Atwood ; New Lines Institute for Strategy and Policy, Raoul Wallenberg Centre for Human Rights. Washington, D.C. ; Montreal, 2023. 57 p. URL: https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/20230726-Genocide-Ukraine-Report-NISLAP_.pdf
12. Human Rights Situation during the Russian Occupation of Territory of Ukraine and Its Aftermath, 24 February 2022 – 31 December 2023. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Geneva, 2024. 66 p. URL: https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2024-04/2024-03-20%20OHCHR%20Report%20on%20Occupation%20and%20Aftermath_EN.pdf
13. Ioffe Y. The Right to Family Reunification of Children Seeking International Protection under the Convention on the Rights of the Child: Misplaced Reliance on Travaux? *International Journal of Refugee Law*, Volume 34, Issue 2, June 2022, P. 215–240, <https://doi.org/10.1093/ijrl/eeac034>
14. Ioffe Y. Forcibly Transferring Ukrainian Children to the Russian Federation: A Genocide? *Journal of Genocide Research*, 25(3–4). 2023. Pp. 315–351. <https://doi.org/10.1080/14623528.2023.2228085>
15. Khoshnood K., Raymond N. A., Howarth C. N. *Russia's Systematic Program for the Re-education & Adoption of Ukraine's Children: A Conflict Observatory Report*. New Haven : Humanitarian Research Lab, Yale School of Public Health, 2023. 34 p.
16. Laryś M. Pro-war Hardline Influencers in Putin's Regime in the Context of Russia's Re-invasion of Ukraine. *Post-Soviet Affairs*. 2025. Vol. 41, issue 4. P. 289–310. DOI: <https://doi.org/10.1080/1060586X.2025.2509057>. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1060586X.2025.2509057>
17. Oksamytna K. Imperialism, Supremacy, and the Russian Invasion of Ukraine. *Contemporary Security Policy*. 2023. Vol. 44, issue 4. P. 497–512. DOI: <https://doi.org/10.1080/13523260.2023.2259661>. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13523260.2023.2259661>
18. Prosecutor v. Radislav Krstić : Judgement, Case No. IT-98-33-A, 19 April 2004 / International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, Appeals Chamber. The Hague, 2004. 136 p. URL: <https://cld.irmct.org/assets/filings/Judgement-Krstic.pdf>
19. Quéniwet N. The Conflict in Ukraine and Genocide. *Journal of International Peacekeeping*. 2022. Vol. 25, issue 2. P. 141–154. DOI: <https://doi.org/10.1163/18754112-25020004>.
20. Raymond N. A., Hathaway O., Howarth C. N., Khoshnood K. *Intentional, Systematic, & Widespread: Russia's Program of Coerced Adoption and Fostering of Ukraine's Children*. New Haven: Humanitarian Research Lab, Yale School of Public Health, 2024.
21. Rome Statute of the International Criminal Court : adopted on 17 July 1998, entered into force on 1 July 2002. The Hague : International Criminal Court, 2011. 58 p. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>
22. Schabas W. A. Genocide and Ukraine: Do Words Mean What We Choose them to Mean?, *Journal of International Criminal Justice*. 2022. Vol. 20, Issue 4. P. 843–857. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqac042>
23. Shaw M. Russia's Genocidal War in Ukraine: Radicalization and Social Destruction. *Journal of Genocide Research*. 2023. Vol. 25, issue 3–4. P. 352–370. DOI: <https://doi.org/10.1080/14623528.2023.2185372>. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14623528.2023.2185372>
24. Situation in Ukraine: ICC Judges Issue Arrest Warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. International Criminal Court. 17 March 2023. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>
25. Situation of Human Rights in the Temporarily Occupied Territories of Ukraine, including the Autonomous Republic of Crimea and the City of Sevastopol : Report of the Secretary-General. A/80/315. 6 August 2025. United Nations General Assembly. New York : United Nations, 2025. URL: <https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2025-11/n2521410.pdf>
26. The Impact of the Armed Conflict and Occupation on Children's Rights in Ukraine, 24 February 2022 – 31 December 2024. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Geneva, 2025. URL: <https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2025-04/2025-03-21%20OHCHR%20Report%20on%20Children%27s%20Rights%20in%20Ukraine.pdf>
27. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. 1421 p.
28. Галів М., Ільницький В. Характер сучасної російсько-української війни (2014–2023): вітчизняний історіографічний дискурс. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія. 2023. Вип. 13/55. С. 47–73.

29. Галів М., Карпенко О. Викрадення українських дітей російськими окупантами (2022–2024): за матеріалами вітчизняних мас-медіа. *Проблеми гуманітарних наук. Серія Історія*, 2024. Спецвипуск. С. 62–76. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.spec.5>
30. Галів М., Ільницький В., Карпенко О. Проблематика геноциду Росії щодо українців в українських засобах масової інформації (2022–2024). *Новітня доба*. 2024. Вип. 12. С. 75–96.
31. Грицюк В., Лисенко О. Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, геополітичний та економічний виміри. *Український історичний журнал*. 2023. № 2 (569). С. 5–33.
32. Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. 2022. № 5. С. 43–55.
33. Лисенко О. Є. Феноменологія війни Росії проти України як об'єкт гуманітарних досліджень (за матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України 25 травня 2022 р.). *Вісник Національної академії наук України*. Вип. 7. 2022. С. 85–98.
34. Медведев Д. А. Выступление на марафоне «Знание.Первые» в рамках Всемирного фестиваля молодёжи, 4 марта 2024 г. *РИА Новости*. URL: <https://ria.ru/20240304/ukraina-1930928924.html>
35. Медведев Д. А. Почему исчезнет Украина? Потому что она никому не нужна [Електронний ресурс] : допис від 8 квітня 2023 р. *ВКонтакте*. URL: https://vk.com/wall53083705_82079
36. О некоторых особенностях правового положения отдельных категорий иностранных граждан и лиц без гражданства в Российской Федерации : Указ Президента Российской Федерации от 27 апреля 2023 г. № 307. *Официальное опубликование правовых актов*. URL: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202304270013>
37. Обращение Президента Российской Федерации, 21 февраля 2022 года. Президент России. Москва : Кремль, 2022. URL: <https://kremlin.ru/events/president/news/67828>
38. Обращение Президента Российской Федерации, 24 февраля 2022 года. Президент России. Москва : Кремль, 2022. URL: <https://kremlin.ru/events/president/news/67843>
39. Пленарное заседание Всемирного русского народного собора, 28 ноября 2023 года. Президент России. URL: <https://kremlin.ru/events/president/news/72863>
40. Прямая линия с Владимиром Путиным, 30 июня 2021 года. Президент России. URL: <https://kremlin.ru/events/president/news/65973>
41. Сергейцев Т. Что Россия должна сделать с Украиной. *РИА Новости*. 3 апреля 2022 г. URL: <https://ria.ru/20220403/ukraina-1781469605.html>
42. Статья Владимира Путина «Об историческом единстве русских и украинцев», 12 июля 2021 года. Президент России. URL: <https://kremlin.ru/events/president/news/66181>
43. Якубова Л. Д. Рашизм: Звір з безодні. Київ : Академперіодика, 2023. 318 с.

REFERENCES

1. An Independent Legal Analysis of the Russian Federation's Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent (2022) / principal author Yonah Diamond ; New Lines Institute for Strategy and Policy, Raoul Wallenberg Centre for Human Rights. Washington, D.C. ; Montreal. 48 p. URL: <https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/An-Independent-Legal-Analysis-of-the-Russian-Federations-Breaches-of-the-Genocide-Convention-in-Ukraine-and-the-Duty-to-Prevent-1-2.pdf> [In English]
2. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, 43–240 (2007). International Court of Justice. <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/91/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf> [In English]
3. Azarov, D., Koval, D., Nuridzhanian, G., & Venher, V. (2023). Understanding Russia's actions in Ukraine as the crime of genocide. *Journal of International Criminal Justice*, 21(2), 233–264. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqad018> [In English]
4. Bufacchi, V. (2023). War crimes in Ukraine: Is Putin responsible? *Journal of Political Power*, 16(1), 1–6. <https://doi.org/10.1080/2158379X.2022.2105495> [In English]
5. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide : adopted by Resolution 260 (III) A of the United Nations General Assembly on 9 December 1948. *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-prevention-and-punishment-crime-genocide> [In English]
6. Education under Occupation: Forced Russification of the School System in Occupied Ukrainian Territories (2024) / Human Rights Watch. New York. URL: <https://www.hrw.org/report/2024/06/20/education-under-occupation/forced-russification-school-system-occupied-ukrainian> [In English]
7. Elements of Crimes. The Hague : International Criminal Court, 2013. 44 p. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf> [In English]
8. Etkind, A. (2023). Ukraine, Russia, and genocide of minor differences. *Journal of Genocide Research* Vol. 25. Issue 3-4. Pp. 384–402. <https://doi.org/10.1080/14623528.2022.2082911> [In English]
9. Forced Displacement from Territory of Ukraine Occupied by the Russian Federation: Forcible Transfer and Deportation, Barriers to Return, and the Rights of Internally Displaced Persons, 24 February 2022 – 31 December 2025 [Електронний ресурс] (2026) / Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Geneva. URL: <https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2026-04/2026-03-20%20OHCHR%20-%20Thematic%20report%20-%20Forced%20displacement.pdf> [In English]

10. Haliv, M., Ilnytskyi, V., & Dvoryanyn, P. (2026). "Genocide" or "war crimes": Views of Ukrainian and foreign intellectuals on the nature of crimes committed by Russian troops in Ukraine (2022–2024). *Storinky istorii*, 62. Pp. 415–437. <https://doi.org/10.20535/2307-5244.62.2026.362900> [In English]
11. Hook, K. (2023). The Russian Federation's escalating commission of genocide in Ukraine: A legal analysis. New Lines Institute for Strategy and Policy; Raoul Wallenberg Centre for Human Rights. Washington, D.C. ; Montreal. 57 p. URL: <https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/20230726-Genocide-Ukraine-Report-NISLAP.pdf> [In English]
12. Human Rights Situation during the Russian Occupation of Territory of Ukraine and Its Aftermath, 24 February 2022 – 31 December 2023 [Електронний ресурс] (2024) / Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Geneva. 66 p. URL: https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2024-04/2024-03-20%20OHCHR%20Report%20on%20Occupation%20and%20Aftermath_EN.pdf [In English]
13. Ioffe, Y. (2022). The right to family reunification of children seeking international protection under the Convention on the Rights of the Child: Misplaced reliance on travaux? *International Journal of Refugee Law*, 34(2). Pp. 215–240. <https://doi.org/10.1093/ijrl/eeac034> [In English]
14. Ioffe, Y. (2023). Forcibly transferring Ukrainian children to the Russian Federation: A genocide? *Journal of Genocide Research*, 25(3–4). Pp. 315–351. <https://doi.org/10.1080/14623528.2023.2228085> [In English]
15. Khoshnood K., Raymond N. A., Howarth C. N. (2023). *Russia's Systematic Program for the Re-education & Adoption of Ukraine's Children: A Conflict Observatory Report*. New Haven: Humanitarian Research Lab, Yale School of Public Health. 34 p.
16. Laryś, M. (2025). Pro-war hardline influencers in Putin's regime in the context of Russia's re-invasion of Ukraine. *Post-Soviet Affairs*, 41(4). Pp. 289–310. <https://doi.org/10.1080/1060586X.2025.2509057> [In English]
17. Oksamytna, K. (2023). Imperialism, supremacy, and the Russian invasion of Ukraine. *Contemporary Security Policy*, 44(4). Pp. 497–512. <https://doi.org/10.1080/13523260.2023.2259661> [In English]
18. Prosecutor v. Radislav Krstić, Case No. IT-98-33-A, Judgement (Appeals Chamber, International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, April 19, 2004). The Hague. 136 p. <https://cld.irmct.org/assets/filings/Judgement-Krstic.pdf> [In English]
19. Quéniwet, N. (2022). The conflict in Ukraine and genocide. *Journal of International Peacekeeping*, 25(2). Pp. 141–154. <https://doi.org/10.1163/18754112-25020004> [In English]
20. Raymond N. A., Hathaway O., Howarth C. N., Khoshnood K. (2024). *Intentional, Systematic, & Widespread: Russia's Program of Coerced Adoption and Fostering of Ukraine's Children*. New Haven: Humanitarian Research Lab, Yale School of Public Health. [In English]
21. Rome Statute of the International Criminal Court : adopted on 17 July 1998, entered into force on 1 July 2002 (2011). The Hague : International Criminal Court. 58 p. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf> [In English]
22. Schabas, W. A. (2022). Genocide and Ukraine: Do words mean what we choose them to mean? *Journal of International Criminal Justice*, 20(4). Pp. 843–857. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqac042> [In English]
23. Shaw, M. (2023). Russia's genocidal war in Ukraine: Radicalization and social destruction. *Journal of Genocide Research*, 25(3–4). Pp. 352–370. <https://doi.org/10.1080/14623528.2023.2185372> [In English]
24. Situation in Ukraine: ICC Judges Issue Arrest Warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova (2023) / International Criminal Court. 17 March 2023. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and> [In English]
25. Situation of Human Rights in the Temporarily Occupied Territories of Ukraine, including the Autonomous Republic of Crimea and the City of Sevastopol : Report of the Secretary-General. A/80/315. 6 August 2025. United Nations General Assembly. New York : United Nations, 2025. URL: <https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2025-11/n2521410.pdf> [In English]
26. The Impact of the Armed Conflict and Occupation on Children's Rights in Ukraine, 24 February 2022 – 31 December 2024. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Geneva, 2025. URL: <https://ukraine.ohchr.org/sites/default/files/2025-04/2025-03-21%20OHCHR%20Report%20on%20Children%27s%20Rights%20in%20Ukraine.pdf> [In English]
27. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects scientific monograph (2022). Riga, Latvia: Baltija Publishing. 1421 p. [In English]
28. Haliv, M., & Ilnytskyi, V. (2023). Kharakter suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2023): Vitchyzniani istoriografichniy diskurs [The nature of the modern Russian-Ukrainian war (2014–2023): domestic historiographical discourse]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya Istoriia*, 13(55). Pp. 47–73. [In Ukrainian]
29. Haliv, M., & Karpenko, O. (2024). Vykradennia ukrainskykh ditei rosiiskymy okupantamy (2022–2024): Za materialamy vitchyznianiym mas-media [O. Abduction of Ukrainian children by Russian occupiers (2022–2024): based on materials from domestic mass media]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya Istoriia*, Special Issue. Pp. 62–76. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.spec.5> [In Ukrainian]
30. Haliv, M., Ilnytskyi, V., & Karpenko, O. (2024). Problematyka henotsydu Rosii shchodo ukrainskykh zasobakh masovoi informatsii (2022–2024) [The issue of Russia's genocide against Ukrainians in the Ukrainian mass media (2022–2024)]. *Novitnia Doba*, 12. Pp. 75–96. [In Ukrainian]
31. Hrytsiuk, V., & Lysenko, O. (2023). Viina Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy: Voiennyi, mizhnarodno-pravovyi, heopolitychnyi ta ekonomichnyi vymiry [The war of the Russian Federation against Ukraine: military, international legal, geopolitical and economic dimensions]. *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal*, 2(569). Pp. 5–33. [In Ukrainian]

32. Ilytskyi, V., Starka, V., & Haliv, M. (2022). Rosiiska propahanda yak element pidhotovky do zbroinoi ahresii proty Ukrainy [Russian propaganda as an element of preparation for armed aggression against Ukraine]. *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal*, 5. Pp. 43–55. [In Ukrainian]
33. Lysenko, O. Ye. (2022). Fenomenolohiia viiny Rosii proty Ukrainy yak ob'ekt humanitarnykh doslidzhen (za materialamy dopovidi na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 25 travnia 2022 r.) [The phenomenology of Russia's war against Ukraine as an object of humanities research (Based on a report presented at the meeting of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine on May 25, 2022)]. *Visnyk Natsionalnoi Akademii Nauk Ukrainy*. Vyp. 7. Pp. 85–98. [In Ukrainian]
34. Medvedev, D. A. (2024, March 4). Vystuplenie na marafone «Znanie.Pervye» v ramkakh Vsemirnogo festivalia molodezhi [Speech at the “Knowledge.First” marathon within the World Youth Festival]. *RIA Novosti*. <https://ria.ru/20240304/ukraina-1930928924.html> [In Russian]
35. Medvedev, D. A. (2023, April 8). Pochemu ischeznet Ukraina? Potomu chto ona nikomu ne nuzhna [Why will Ukraine disappear? Because nobody needs it]. *Vkontakte*. https://vk.com/wall53083705_82079 [In Russian]
36. O nekotorykh osobennostiakh pravovogo polozheniia otdelnykh kategorii inostrannykh grazhdan i lits bez grazhdanstva v Rossiiskoi Federatsii: Ukaz Prezidenta Rossiiskoi Federatsii, 2023, April 27, No. 307 [On certain features of the legal status of certain categories of foreign citizens and stateless persons in the Russian Federation: Presidential Decree No. 307]. Official Publication of Legal Acts. <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202304270013> [In Russian]
37. Obrashchenie Prezidenta Rossiiskoi Federatsii, 21 fevralia 2022 goda [Address by the President of the Russian Federation, February 21, 2022]. <https://kremlin.ru/events/president/news/67828> [In Russian]
38. Obrashchenie Prezidenta Rossiiskoi Federatsii, 24 fevralia 2022 goda [Address by the President of the Russian Federation, February 24, 2022]. <https://kremlin.ru/events/president/news/67843> [In Russian]
39. Plenarnoe zasedanie Vsemirnogo russkogo narodnogo sobora, 28 noiabria 2023 goda [Plenary session of the World Russian People's Council, November 28, 2023]. <https://kremlin.ru/events/president/news/72863> [In Russian]
40. Priamaia liniia s Vladimirom Putiny, 30 iunია 2021 goda [Direct Line with Vladimir Putin, June 30, 2021]. <https://kremlin.ru/events/president/news/65973> [In Russian]
41. Sergeitsev, T. (2022, April 3). Chto Rossiia dolzhna sdelat s Ukrainoi [What Russia should do with Ukraine]. *RIA Novosti*. <https://ria.ru/20220403/ukraina-1781469605.html> [In Russian]
42. Statia Vladimira Putina «Ob istoricheskom edinstve russkikh i ukraintsev» 2021, July 12 [Vladimir Putin's article “On the historical unity of Russians and Ukrainians”, 2021, July 12]. <https://kremlin.ru/events/president/news/66181> [In Russian]
43. Yakubova, L. D. (2023). Rashyzm: Zvir z bezodni [Ruscism: A beast from the abyss]. *Akademperiodyka*. 318 s. [In Ukrainian]

Дата першого надходження статті до видання: 30.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.08.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

